

Henk Wolf. (2018). *Basisboek syntaxis*. Groningen: Kleine Uil. Isbn 978 94 921 9077 2, € 30, 224 blz.

ONTLEEDONDERWIJS ANDERS AANGEPAKT De autobus als metafoor voor het ontleden

Het *Basisboek syntaxis* van Henk Wolf wil de bestaande grammaticaboeken vervangen door de toepassing van de taalwetenschappelijke inzichten op dit terrein. Dit zou moeten voor het voortgezet en het hoger onderwijs voor meerdere talen. Hiermee scoort dit boek al meteen op het punt van de actualiteit: vernieuwing van de inhoud van het onderwijs en aansluiten bij de trend de schotjes tussen de (taal)vakken zo veel mogelijk weg te halen. Door de heldere uitleg kan de stof bovendien zelfstandig verwerkt worden.

Inzicht versus trucjes

Het belangrijkste uitgangspunt van het boek is dat het in de eerste plaats inzicht biedt aan de leerder en hem niet een aantal trucjes bijbrengt, zoals wel vaak in het onderwijs gebeurt. Mij is op de lagere en middelbare school het begrip *gezegde* als labeltje ingeprent, maar Wolf legt meteen uit dat dit ook een letterlijke inhoud heeft: 'dat wat gezegd wordt'. En dat wat gezegd wordt, kan weer twee dingen inhouden: (1) dat er iets gebeurt of gedaan wordt ('Roodkapje slaat de wolf') en (2) wat iemand of iets is ('De wolf is ongelukkig'). Het eerste wordt *werkwoordelijk* en het tweede *naamwoordelijk gezegde* genoemd. In het *Basisboek* wordt gestart met de inhoud om daarna naar de vorm te kijken.

De uitleg van het gezegde en onder-

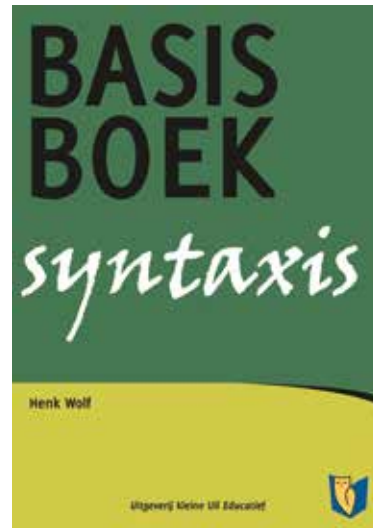
werp is verder aan de hand van plaatjes van een autobus. In eerste instantie doet het wat kinderlijk aan: een bestuurder (*onderwerp*) vooraan, een passagier achteraan met een breed schot ertussen (*gezegde*), maar door de consequente toepassing is hiermee een duidelijke didactische opzet gecreëerd. De bus beeldt de basisopbouw van de zin uit, die uitgebreid kan worden met niet-verplichte bagage als complementen (*lijdende, meewerkende* en andere *voorwerpen*). Het toekennen van de zitplekken wordt door het zinsbouwmechanisme gedaan dat in ieder mens aanwezig is.

Het voor mij nieuwe begrip *bijgezegde* wordt als volgt uitgelegd. 'Roodkapje wandelt in het bos.' 'Roodkapje is vrolijk.' De twee gezegdes kunnen in één zin worden opgenomen: 'Roodkapje wandelt vrolijk in het bos', waarbij 'wandelt' het *hoofdgezegde* en 'vrolijk' het *bijgezegde* is. Hierdoor blijft 'Roodkapje is' onuitsproken. Op de autobus zit Roodkapje als *onderwerp* van beide *gezegdes* op de eerste zitplaats, staat 'wandelt' op het tussenschot en bezetten 'vrolijk' en 'in het bos' de achterste zitplaatsen. De relatie van de verschillende zinsdelen wordt hiermee inzichtelijk uitgebeeld. Met allerlei begeleidende vragen en opdrachten wordt de leerling of student na de uitleg aangezet tot zelfwerkzaamheid, een belangrijke didactische aanpak

om tot inzicht te komen.

In het tweede hoofdstuk wordt stilgestaan bij het duo *onderwerp* en *persoonsvorm*. De eerste zitplaats regelt niet alleen de congruentie met het tussenschot wat het getal betreft, maar kiest ook in welke tijd de persoonsvorm staat. In het Nederlands, Fries en Duits staat de persoonsvorm altijd op het tussenschot. Dit gegeven maakt dat je de zogenoemde zinsdeelproef kunt toepassen: alles wat je voor het tussenschot kunt plaatsen is een zinsdeel. Zo wordt in elk hoofdstuk aangesloten op de gekozen presentievorm van bus en vragen/opdrachten. Naast de inhoudelijke uitleg volgen ook nog enkele tips in de vorm van ezelsbruggetjes. De gebruikelijke termen zoals *lijdend* en *meewerkend voorwerp* passeren in opeenvolgende hoofdstukken de revue, maar ook nieuwe als het *ondervindend voorwerp*, dat op het *lijdend voorwerp* lijkt – bijvoorbeeld 'De kleur bevat me wel' –, maar waarover niet gevraagd kan worden wie of wat er bevallen wordt. In de meeste schoolboeken wordt dit *meewerkend voorwerp* genoemd omdat naar vorm (in dit geval datief) wordt gekeken. De leerling moet hier eerst weer inhoudelijk naar zoeken, dus begrijpen *wie* een mening heeft over het onderwerp.

In latere hoofdstukken komen bespiegelingen over soortgelijke woordsoorten voor als voornaamwoorden. Wat

deze categorie woorden bindt, is dat ze in de plaats van andere woorden komen, zoals 'zij' voor Roodkapje en 'hij' voor wolf. Ook wordt apart stilgestaan bij hoe les te geven in grammatica. Het gaat er niet om een bak met vaktermen over de leerlingen uit te storten. In de eerste plaats is de bedoeling inzicht te geven in de functie van zinsdelen, om erover na te denken. De vaktermen staan in dienst ervan en zijn geen doel op zich.

Taalwetenschap

In het boek staan naast weetjes over de terminologie ook zogenoemde nerdenweetjes, die verder op taalwetenschappelijke aspecten ingaan. Achterin wordt dat ook gedaan met een afsluitend hoofdstuk over de taalwetenschappelijke geschiedenis over zinsbouw. De strekking is dat op een bepaald moment het ontleedonderwijs zich heeft vastgebeten in een conservatieve formele aanpak. Ook al was de chomskyaanse revolutie (transformationeel-generatieve grammatica) met zijn abstracte analyse van de zinsbouw in eerste instantie niet zo geschikt voor het onderwijs, toch leverde deze uiteindelijk wel bruikbare inzichten op. Deze hebben de leerboeken veelal niet bereikt. Onze columnist Peter-Arno Coppen wordt genoemd om daar verandering in aan te brengen in samenwerking met leraren Nederlands door middel van het boek *Activerende didactiek ontleden*, bestemd voor het voortgezet onderwijs. De toegepaste aanpak van de autobus en het zinsbouwpakket sluit hierop aan. Antwoorden van de opdrachten en andere aanvullende informatie zijn te vinden op <www.basisboeksyntaxis.nl>.

Het sober uitgevoerde *Basisboek syntaxis* zal uiteindelijk toch vooral voor studenten in het hoger onderwijs bedoeld zijn, in tegenstelling tot het bredere publiek dat in de inleiding wordt genoemd. Met de nadruk op de inhoud kan het een zeer bruikbaar boek zijn voor de doelgroep van de lerarenopleidingen. RJ ■

LEVENDE Talen

sectie Frans

VACATURE

Sectiebestuurslid Frans Levende Talen

Het sectiebestuur Frans van Levende Talen is op zoek naar nieuwe bestuursleden. Als lid van het bestuur denkt u met de andere leden mee over ontwikkelingen binnen het onderwijs Frans, bespreekt u activiteiten die samenhangen met de positie van het schoolvak en de belangen van de leden. U bent vanuit uw eigen expertise vertegenwoordiger van de docenten Frans voor het onderwijstype waarin u werkzaam bent. Net als alle andere bestuursleden zorgt u ervoor dat de nodige informatie terechtkomt bij de redactie van de nieuwsbrief van de sectie Frans en de redactie van *Levende Talen Magazine*. Er zijn circa vijf vergaderingen per jaar. Incidenteel wordt uw aanwezigheid bij activiteiten zoals de Landelijke Studiedag van Levende Talen en het Congres Frans verwacht.

Voor de komende bestuursperiode (vier jaar) zijn wij op zoek naar *algemene sectiebestuursleden Frans*. Naast de functie van algemeen sectiebestuurslid vervullen alle leden een specifieke taak. In overleg wordt een verdeling van de beschikbare taken gemaakt. De taken waar wij onder andere bestuursleden voor zoeken zijn: secretaris (een goede mondelinge en schriftelijke beheersing van het Nederlands en het Frans zijn hiervoor vereist), organisator van het project Prix du Jeune Lecteur (affiniteit met Franse lectuur/literatuur is hiervoor vereist), organisator van het Concours Interscholaire en een contactpersoon voor het hbo (zelf werkzaam en met goede contacten in het hbo). Een combinatie van taken is tevens mogelijk.

Profiel bestuursleden

- U bent (gepensioneerd) docent Frans in het vo, mbo, hbo of wo.
- U wilt bijdragen aan het onderhouden

en uitbreiden van het netwerk van docenten Frans binnen Levende Talen.

- U bent een bevlogen docent en hebt goed zicht op de ontwikkelingen in het schoolvak Frans.
- U bent een gedreven en enthousiaste persoonlijkheid met goede contactuele eigenschappen.
- U bent goed bereikbaar per e-mail (circa 15-30 minuten per week) voor het goed uitoefenen van het lidmaatschap van het bestuur van de sectie.
- U kunt onze vergaderingen (circa vijf keer per jaar op verschillende dagen, van 17.30 – 20.30 uur) bijwonen in Utrecht.
- U bent bereid om voor een bestuursperiode van vier jaar deel uit te maken van onze sectie.

Wat hebben we te bieden?

Het sectiebestuur Frans is een leuke club van enthousiaste docenten die zich inzetten voor het schoolvak Frans in Nederland. Als lid van het sectiebestuur krijgt u de mogelijkheid om op nationaal niveau iets te betekenen voor ons mooie vak. Daarnaast komt u in contact met veel interessante personen en organisaties zoals de Franse ambassade, het CvTE, Cito, SLO en de politiek. Bovendien kan het lidmaatschap van het sectiebestuur een mooie aanvulling voor uw cv zijn.

Alle reiskosten worden vergoed, daarnaast wordt tijdens vergaderingen een diner aangeboden en ontvangt u een vergoeding voor elke vergadering die u bijwoont.

Voor informatie over de vacature kunt u contact opnemen met drs. Berrie de Zeeuw. Uw sollicitatie met cv en foto kunt u tot 26 november opsturen naar drs. Berrie de Zeeuw via <berriedezeeuw@levendetalen.nl>. ■